

سلام

﴿وَإِذَا حُيِّتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾

۱. ﴿وَإِذَا حُيِّتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾؛ هرگاه به شما تحيّت گویند، پاسخ آن را بهتر از آن بدھید یا (لا اقل) به همان گونه پاسخ گویید.

تفسیر

این حکمی است عمومی، تمامی تحيّت‌ها را شامل می‌شود، چیزی که هست مورد آیات محل بحث ما به شهادت آیات، بعد تحيّت، سلام و صلحی است که مسلمانان دریافت می‌کنند.

و تحيّت هر کسی که به شما تحيّت می‌دهد با رد و اعراض باطل نکنید، زیرا پیش روی شما روزی است که خدای سبحان همه شما را در آن جمع کند و شما را جزاء می‌دهد، اگر دعوتش را پذیرید، جزای خیر و اگر رد کنید کیفر می‌دهد.^۲

"تحیت"، در لغت از ماده "حیات" و به معنی دعا برای حیات دیگری کردن است؛ خواه این دعا به صورت سلام علیک (خداآوند تو را به سلامت دارد) و یا حیاک اللہ (خداآوند تو را زنده بدارد) و یا مانند آن، باشد ولی معمولاً^۱ از این کلمه، هر نوع اظهار محبتی را که افراد به وسیله سخن، با یکدیگر می‌کنند، شامل می‌شود که روشن‌ترین

۱. نساء، آیه ۸۶.

۲. ترجمه المیزان، ج ۵، ص ۴۴.

مصدق آن همان موضوع سلام کردن است.^۱

۲. **﴿فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً﴾**^۲؛ و هنگامی که داخل خانه‌ای شدید، بر خویشتن سلام کنید، سلام و تحيّتی از سوی خداوند، سلامی پر برکت و پاکیزه.

تفسیر

پیداست که آیه مطلق است و همه خانه‌ها را شامل می‌شود، اعم از خانه‌های یازده‌گانه‌ای که انسان برای صرف طعام وارد آن می‌شود (این خانه‌ها در ابتداء همین آیه ذکر شده است) و یا غیر آن از خانه‌های دوستان و خویشاوندان یا غیر آن‌ها، زیرا هیچ دلیلی بر تقييد مفهوم وسیع آیه نیست. به هنگام ورود در هر خانه‌ای، باید سلام کرد، مؤمنان بر یکدیگر و اهل منزل بر یکدیگر و اگر هم کسی نباشد، سلام کردن بر خویشتن، چرا که همه این‌ها در حقیقت بازگشت به سلام بر خویش دارد.^۳

مقصود از "سلام کردن بر خود"، سلام کردن بر هر کسی است که در خانه باشد، در اینجا نیز اگر نفرمود: بر اهل آن سلام کنید، خواست یگانگی مسلمانان با یکدیگر را برساند، چون همه انسانند و خدا همه را از یک مرد و زن خلق کرده، علاوه بر این همه مؤمنند و ایمان ایشان را جمع کرده، چون ایمان، قوی‌تر از رحم و هر عامل دیگری برای یگانگی است.

بعید هم نیست که مراد از جمله «**فَسَلِّمُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ**» این باشد که وقتی کسی داخل بر اهل خانه‌ای شد، بر آنان سلام کند و ایشان جواب سلامش را بدهنند.

۱. تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۴۲.

۲. نور، آیه ۶۱.

۳. تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۵۵۲.

جمله «تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً» حال است، یعنی در حالی که سلام، تحيیتی است از ناحیه خدا، چون او تشریعش کرده و حکمش را نازل ساخته تا مسلمانان با آن یکدیگر را تحيیت گویند و آن تحيیتی است مبارک و دارای خیر بسیار و باقی و طیب، چون ملايم با نفس است. آري، حقیقت این تحيیت، گسترش امنیت و سلامتی بر کسی است که بر او سلام می کنند و امنیت و سلامتی، پاکیزه ترین چیزی است که در میان دو نفر که به هم برمی خورند، برقرار باشد.^۱

پیام‌ها

- ۱- رابطه عاطفی خود را نسبت به یکدیگر گرم‌تر کنید: «فَحَيُوا بِأَحْسَنَ».
- ۲- رد احسان مردم نارواست، باید آن را پذیرفت و به نحوی جبران کرد: «فَحَيُوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا».
- ۳- پاسخ محبت‌ها و هدایا را نباید تأخیر انداد، حرف فاء در کلمه «فَحَيُوا».
- ۴- پاداش بهتر در اسلام، استحباب دارد: «فَحَيُوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا».
- ۵- در پاسخ نیکی‌های دیگران، ابتدا به سراغ پاسخ بهتر روید، اگر نشد، پاسخی مشابه: «بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا».^۲
- ۶- سلام کردن، از آداب ورود به منزل است: «فَسَلَّمُوا».
- ۷- سلام، ادبی آسمانی، مبارک و دلپسند است: «تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً».
- ۸- سلام کردن، در خیر و برکت زندگی مؤثر است: «مُبَارَكَةً طَيِّبَةً».
- ۹- اهل خانه به منزله جان شما هستند: «فَسَلَّمُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ».^۳

۱. ترجمه المیزان، ج ۱۵، ص ۲۲۹.

۲. تفسیر نور، ج ۲، ص ۳۴۵.

۳. همان، ج ۸، ص ۲۱۴.

آيات مربوط

– کلام خدا

۳. «سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ»^۱؛ بر آن‌ها سلام (و درود الهی) است، این سخنی است از سوی پروردگاری مهربان.

– احترام به مومنین

۴. «وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاِيَّاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ»^۲؛ هرگاه کسانی که به آیات ما ایمان دارند، نزد تو آیند، به آن‌ها بگو: «سلام بر شما».

– سخن فرشتگان

۵. «وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ قَالُوا سَلَامًاٰ قَالَ سَلَامٌ»^۳؛ فرستادگان ما (فرشتگان) برای ابراهیم بشارت آوردنند گفتند: سلام! (او نیز) گفت: «سلام!».

– سلام آری، نزاع نه!

۶. «وَإِذَا خَاطَبُهُمُ الْجَهْلُونَ قَالُوا سَلَامًا»^۴؛ و هنگامی که جاهلان آن‌ها را مخاطب سازند (و سخنان نابخردانه گویند)، به آن‌ها سلام می‌گویند.

ارجاعات قرآنی

الف) سلام خدا به انبیاء و ائمه علیهم السلام: صافات، آیات ۵۹، ۱۰۹، ۱۲۰، ۱۸۱ و ۱۳۰؛ نمل، آیه ۵۹. مریم، آیه ۱۵.

ب) سلام بر هدایت یافتگان: طه، آیه ۴۷.

ج) تبلیغ درست: مریم، آیه ۴۷؛ زخرف، آیه ۸۹؛ قصص، آیه ۵۵.

د) سلام در قیامت و بهشت: فرقان، آیه ۷۵؛ اعراف، آیه ۶۴؛ یونس، آیه ۱۰؛ ابراهیم،

۱. یس، آیه ۵۸.

۲. انعام، آیه ۵۴.

۳. هود، آیه ۶۹.

۴. فرقان، آیه ۶۳.

آیه ۲۳؛ احزاب، آیه ۴۴؛ رعد، آیه ۲۴؛ حجر، آیه ۴۶؛ نحل، آیه ۳۲؛ واقعه، آیات ۲۵ و ۹۱؛ مريم، آیه ۶۲؛ ق، آیه ۳۴؛ زمر، آیه ۷۳.

روايات

-واجب و مستحب

۱. قالَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَامٌ:

السَّلَامُ تَطْوِعُ وَ الرَّدُّ فَرِيضَةٌ؛ سلام کردن مستحب است و رد (یعنی جواب) آن واجب است.

-كمال

۲. قالَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَامٌ:

أَوْئَى النَّاسِ بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ مَنْ بَدَأَ بِالسَّلَامِ^۳؛ نزدیک ترین مردم به خدا و رسولش کسی است که به سلام آغاز گفتار کند.

۳. قالَ أَبُي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَامٌ:

لْبَادِي بِالسَّلَامِ أَوْئَى بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ^۳؛ آنکه آغاز به سلام کند به خدا و رسولش نزدیک تر است.

۱. کافی، ج ۲، ص ۶۴۴.

۲. همان.

۳. همان، ص ۶۴۵.

روایات مرتبط

– اول سلام، بعداً کلام

۴. قالَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

مَنْ بَدَا بِالْكَلَامِ قَبْلَ السَّلَامِ فَلَا تُجِيبُهُ؛ هر که پیش از سلام کردن آغاز به سخن کند، پاسخش را نگویید.

– محبوب خدا

۵. قالَ أَبِي جَعْفَرَ عَلَيْهِ الْكَلَامُ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ إِفْشَاءَ السَّلَامِ؛ به درستی که خدای عزوجل دوست دارد آشکار کردن سلام را.

– بخیل کیست؟

۶. قالَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ الْكَلَامُ:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ إِنَّ الْبَخِيلَ مَنْ يَبْخَلُ بِالسَّلَامِ؛ بخیل، کسی است که از سلام کردن بخل کند.

داستان‌ها

۱- درسی از اخلاق پیامبر صلی الله علیه وآلہ

مردی یهودی بر پیغمبر وارد شد. عایشه در حضور آن بزرگوار نشسته بود. یهودی در وقت ورود گفت: «السَّام عَلَيْكُمْ: مرگ بر شما»، حضرت فرمود: «علیکم؛ بر شما باد»، طولی نکشید یکی دیگر وارد شد و گفت: «السَّام عَلَيْكُمْ»، حضرت فرمود: «علیکم». بار سوم نیز مردی دیگر چنین گفت و چنان شد (معلوم شد این پیش آمد تصادفی نیست، بلکه این

۱. همان، ص ۶۴۴.

۲. همان.

۳. همان، ص ۶۴۵.

یهودیان تبهکار، با هم تصمیم گرفته بودند تا با زیان، رسول اکرم ﷺ را آزار دهند. عایشه سخت خشمگین شد و فریاد زد: ای گروه یهود! ای برادران میمون‌ها و خوک‌ها، مرگ و غصب و لعنت بر شما! پیامبر اکرم ﷺ به عایشه فرمود: «ای عایشه! اگر ناسزا و فحش مجسم گردد، رشت‌ترین صورت‌ها را دارد، ملایمت و آرامش، روی هر چه گذاشته شود، آن را زینت می‌دهد و از روی هر چیزی برداشته گردد، آن را بد نمایان می‌کند». عایشه: يا رسول الله! مگر نشنیدی که این‌ها به جای سلام، السام علیکم (مرگ بر شما) گفتند؟

پیامبر: آن‌چه می‌گویی شنیدم، ولی مگر نشنیدی من هم در جواب گفتم: علیکم: بر شما باد. اگر مسلمانی به شما سلام کرد، در جوابش بگویید: سلام علیکم و چنان‌چه کافری به شما سلام کرد، در پاسخش بگویید علیک.^۱

۲- سلام معنی دار

در صدر اسلام مسلمان‌ها عادت کرده بودند وقتی به یکدیگر می‌رسیدند، پس از سلام کردن، احوال‌پرسی می‌کردند، از حال یکدیگر جویا می‌شدند، به قصد این‌که آن مسلمان بگویید: الحمد لله، او را وادار به شکر نعمت کنند، از این جهت احوال‌پرسی مرسوم شده است؛ یاد کند صحت بدن را، بگویید الحمد لله، در حمد و شکر خدا او را به یاد خدا بیندازد. ولی این روزها ظاهراً نمی‌شود به این مستحب عمل کرد. چون به هر کس گفتی حالت چطور است؟ سفره دلش را باز می‌کند و آن‌قدر شکایت از خدا و اوضاع روزگار می‌کند که تو پشیمان می‌شوی که گفتی احوالت چطور است؟^۲

۳- ثواب مصافحه

ابوعبیده می‌گویید: من در مسیری همراه امام باقر علیه السلام بودم و با او در یک ردیف سوار بر مرکب می‌شدیم، به هنگام سوار شدن ابتدا من سوار می‌شدم و سپس حضرت سوار

۱. کافی، ج ۲، ص ۶۴۸.

۲. دستغیب، تفسیر سوره حجرات، ص ۱۵۷.

۲۰۲ / ره‌توشه راهیان نور(پیام‌های قرآنی)

می‌شد و سلام می‌کرد و مصافحه می‌نمود و به گونه‌ای برخورد می‌کرد که گویا در برخورد اول است. به هنگام پیاده شدن ابتدا او پیاده می‌شد و سپس من از مرکب پیاده می‌شدم و چون هر دو روی زمین قرار می‌گرفتیم، باز به من سلام می‌کرد و طوری احوال‌پرسی می‌کرد که گویا در برخورد اول می‌باشد. من گفت: شما برخوردي می‌کنید که قبلًا در نزد ما مرسوم نبوده و چنین نمی‌کرده‌ایم. حضرت فرمود: «آیا می‌دانی چه خیری در مصافحه قرار داده شده است؟ به درستی که مؤمنین اگر به هنگام ملاقات با یکدیگر مصافحه کنند و با یکدیگر دست بدهند تا وقتی که از یکدیگر جدا نشده‌اند، خدا به آنها نظر رحمت می‌کند و گناهان آن‌ها مثل ریزش برگ از درخت ریخته می‌شود». ^۱

۴- مصافحه کردن در فارس‌ها

براء بن عازب گفت: نزد رسول الله ﷺ رفتم و سلام کردم، ولی چون در حال وضو گرفتن بودند، جواب ندادند تا این‌که وضو تمام شد و سلام مرا جواب دادند، دستشان را دراز کردند، با من مصافحه کردند و دست در دستم گذاشتند. من گفت: این کار از اخلاق و عادات غیرعرب‌ها(فارس‌ها) می‌باشد!

حضرت فرمودند: «اگر مسلمان‌ها به هنگام برخورد با یکدیگر مصافحه کنند، گناهانشان از بین می‌رود». ^۲

۵- بر درب خانه برادر

امام باقر علیه السلام فرمود: یکی از فرشتگان از درب خانه‌ای عبور می‌کرد، مردی را دید که درب آن خانه ایستاده است. از وی پرسش نمود: چرا در این‌جا ایستاده‌ای؟ آن شخص گفت: در این خانه برادری دارم، می‌خواهم سلام کنم. فرشته سوال کرد: آیا از خویشاوندان تو است یا آن‌که به وی نیازمندی و می‌خواهی عرض حاجت کنی؟ گفت: هیچ یک از این‌ها نیست، جز آن‌که بین ما حرمت برادری اسلامی است و تازه کردن عهد

۱. شمس الدین، ترجمه مجده، ص ۷۸.

۲. شمس الدین، شنیدنی‌های تاریخ، ص ۷۸.

و سلام کردن من بر وی در راه خشنودی خداست. فرشته گفت: من فرستاده خدایم به سوی تو؛ خدایت درود می‌فرستد و می‌فرماید: «ای بنده من! تو به دیدار من آمدی و مرا اراده کردی، اینکه به پاداش حفظ حقوق برادری و نگاه داشتن حرمت برادری اسلامی، بهشت را بر تو واجب نمودم و از خشم و آتش خود تو را دور ساختم.^۱

اشعار

مدح جمله انبیاء آمد عجین	در تحیات و سلام صالحین
می‌کند بر اهل عالم ز اختیار	از سلام حق سلامت نثار
هم پیام حق شنودم هم سلام	از دهان آدمی خوش مشام

---

۱. نمونه معارف، ج ۱، ص ۸۱؛ جامع الاخبار، ص ۱۱۸.